

Wojeński pomnik w Radworju.

(Z wobrazom.)

Stare přisłowo rěka: „Česć!, komuž česć słuša.“ Jeli tute prajenje hdže płaći, potom zawěšće wo našich we wójnje padnjenych wojakach. Tohodla dachmy hižo w zymje 1916/17 wojeński pomnik k dopomnjeću na nich zhotowić. Džěło pak njehodžeše so tehdom dokónčić, wosebje tafla z mjenami nic, dokelž njeswježdžachmy, kak dołho budže wójna trać a štó hišće padnje. — Towarstwo „Domizniski škit“ (Heimatschutz) w Drježdžanach běše nam wobraz přihódneho pomnika póstało. Přijachmy jón; jenož na městno swobodno-rjekowskeje psychi stajichmy křesćanske znamjenja. Hewak pomnik, wosebje srjedźny džěl, trochu na wojeński pomnik w Lóšwicach pola Drježdžan z lěta 1870/71 dopomnja. Zastupjerstwo naspomnjeneho towarstwa tež najrjeńše městno za pomnik — pod lipu při pohrjebnišćowej muri — wupytać přindže. Tutu městnosć tohodla hnydom nalěto 1917 z cuzymi šmrěčkami a jědlemi wobsadžeć dachmy, kotrež hižo pěknje rostú. Hdyž so nětko wójna skónčnje přesta, bu džěło dokónčene a pomnik do žnjow lońšeho lěta na swoje městno, mjez pyšne štomiki, postajeny.

Pomnik, kotryž po nětčišich płaćiznach na 3 tysac hriwnow płaći, je ze Šleziskeho pškowca džělany a wobstoji z 3 džělow. Na kóždej stronje je wulka, z wumělskej kromu wupyšena tafla, na kotrež mjena a narodne wsy 24 wosadnych padnjenych stoja. Na cyłym pomniku mamy potajkim 48 mjenow, kotrež su po smjertnych dnjach a lětach jednotliwych rjekow zřadowane. Srjedźny džěl je 3 metry wysoki obelisk (kónčity stołp), kotryž horjeka stary Sakski šepjerawy nahłownik (Raupenhelm) přikrywa. Pod nim blyšći so wulke złote znamjo našeho Zbóžnika na křižu, na kotrehož su čežcy ranjeni zawěšće we smjertnej hodžinje swoju nadžiju stajeli.

K dopomnjeću na mnohe wójnske wuznamjenja, kotrež sebi padnjeni za čas žiwjenja zaslužichu, widžimy na pomniku dale deleka wobraz železneho křiža. Pruski železny křiž dopomnja zdobom na tamnych padnjenych, kotřiž w Pruskich regimentach služachu, spomnjeni Sakski nahłownik pak na tych, kotřiž we Sakskich počkach wojowachu. Nimo toho je stary Sakski hłowowy kryw wo wjele rjeńši, dyžli nětčiši njelepy kónk. A skónčnje tutón woelowy nastroj wšitcy wojowarjo njemějachu (na přikład: prowiantne kolony nic); stary Sakski nahłownik pak je wótčinske znamjo za wšěch Sakskich wojakow. Pomnik pak dyrbi nas tola na wšěch padnjenych dopomnjeć. A tutych wšelakich winow dla njestajichmy na njón nětčiši „Stahlhelm“ ale „Raupenhelm“ našich Sakskich prjedownikow.

Niže železneho křiža čitamy na pomniku hišće złote, na mjena padnjenych na taflomaj pokazowace słowa: „Jich mjena ženje njezabudžemy“; a skónčnje ličbu wójnskich lět 1914—18. Wězo su mjena a wšě druge słowa jenož serbske. Tudomny wojeński pomnik drje je přeni w našej krajinje, kotryž su padnjnym swětoweje wójny stajili, a drje dotal jenički ze wšěch, kiž docyła hdže stoja, kotryž jenož Serbske pismo pyši.

Tak pozběhuje so tu nětko wojeński pomnik na pohrjebnišću, hdžež powostanki wosadnych zemřetých chowamy. Čěla padnjenych drje tu njejsu, wone wotpočuja (z někotrymi wuwzacěmi) w cuzej zemi; ale pomnik dyrbi nas, město jich rowow, stajnje na nich dopomnić a jich wopomnjeće česćić.

Z Radworskeje wosady je přez 250 wojakow wójnske wuznamjenje dóstało, mjez nimi 4 swjateho Hendrichowe medalje, 3 železne křiže I. rjadownje a někotři druge wulke wuznamjenja. Nimo toho buchu 41 na pod-wyškow, leutnantow a tak dale powyšeni.

Hewak k wójnskej krónicy hišće tole dodawamy: ze wšěch wosadnych wojakow přindže přeni do bitwow Mikławš Kasper z Radworja, kotryž běše 1914 runje w Straßburgu pola wojakow. Ze Sakskeje wotjědže (z Drježdžanskim pěšim regimentom čislo 177) přeni do pola Michał Kopr z Bronja. Přeni po wudyryjenju wójny z wosady k wojakam woteńdže t Jakub Měrcink z Chelna, kotryž dyrbyeše hižo sobotu (1. awgusta 1914) připoldnju w „Měšće“ być.

Ze zdželenjow w poslednich 5 Krajanach spóznavamy skónčnje tež, zo je Radworska wosada wurjadnje wjele woporow za wójnu přinjesć dyrbjała; přetož wona liči 56 padnjenych (abo we lacaretach zemřetých). Přeni morwy je Jan Lorenc z Radworja (naposledku w Drježdžanach), kotryž hižo 27. awgusta 1914 padny; přeni padnjeni z woprawdže tudomnych wojakow běše Jakub Bjaršec z Radworja (+ 16. 9. 14), posledni pak Jakub Schäferec ze Zdzerje, kotryž so 31. oktobra 1918, potajkim tydžeń do skónčenja wójny, zhubi. Skónčnje hišće Jan Fórman z Lutobča 30. apryla 1919 w Francoskim zajeću wumřě. Mjez padnjnymi staj knjezaj kandidat duchownstwa Jakub Cyž ze Stróžišća a wučer Franc Kral z Radworja. Nimo toho bu 113 wosadnych wojakow ranjenych na 63 jich schorje abo hewak do njezboža přindže.

Wurěz z horjeka mjenowaneho přinoška z Krajana 1920, Strony 53 – 55, lochce předžěłany